

KİTABIN İÇİNDƏKİLƏR

Ön söz.....	3
-------------	---

I TÜRK-AZƏRBAYCAN BƏDİİ DÜŞÜNCƏSİNİN İLKİN QAYNAQLARI

1. Qədim Türk ortaqq ədəbi nümunələri.....	6
2. Şumerlər kimdir, bu barədə dünya elmi fikri nə deyir.....	17
3. Yazının kəşfi.....	20
1) Şumer şəkil yazılısından mixi (oxşəkilli) yazıya doğru inkişaf.....	21
2) Əlifba – yazıya doğru inkişaf.....	31
a) <i>Qlozel yazıları</i>	31
b) “ <i>Keyik rəsmi üzərində yazı</i> ”.....	33
3) İssıq yazılısı.....	34
4) Orxon-Yenisey yazıları.....	38
4. Dinin mənşəyi: Şumer-türk mifik bədii düşüncəsi.....	42
1) “Kainatın və insanın yaranması haqqında” ilkin mifik təsəvvürlər.....	42
2) Qədim Şumer mifik təsəvvürlərinin dünyəvi təsir dairəsi..	48
a) <i>Şumer-Bibliya paralelləri</i>	48
b) “ <i>Bilqamus</i> ” – “ <i>Bibliya</i> ” paralelləri.....	51
5. Şumer-türk ədəbi mühiti.....	55
1) İlkin ədəbi-bədii biçimlər.....	56

a) Ağı bədii yaradıcılıq növü.....	56
b) Atalar sözləri və zərb-məsəllər; müdrik kəlamlar.....	61
c) Təmsil bədii yaradıcılıq növü.....	65
2) Yazılı ədəbiyyat, hekaya yaradıcılığı.....	68
a) "Müdrik Axikar" hekayəsi.....	68
b) "Nippurhu yoxsul"un hekayəsi.....	70
c) "Ağa və Qul" münazirə-hekayəsi.....	72
3) Məktəb hekayələri.....	79
a) "Məktəblinin günü".....	80
b) "Ata və oğul"	84
 6. Dastan yaradıcılığı.....	88
1. "Enmerkar və Aratta hökmdarı" dastanı.....	88
a) Enmerkarın İlahə İnannaya müraciəti.....	89
b) İlahə İnannanın Enmerkara öyüdü və verdiyi vəd.....	91
c) Enmerkarın inamı və qələbəyə ümidi.....	93
ç) Çaparın Arattaya ilk və növbəti gedişləri.....	94
d) Enmerkarın yenidən üç şərti və tələbi.....	101
e) Azadlığın və müstəqilliyyin əbədi təntənəsl – bayram!.....	102
 2. "Bilqamis" dastanı.....	107
1) Dünya ədəbiyyatının şah əsəri.....	107
2) Şumer-türk ruhu və ədəbi mənəvi qohumluğu.....	118
a) "Bilqamis" – "Dədə Qorqud" paralelləri.....	119
b) "Bilqamus" – "Orxon-Yenisey" paralelləri.....	137
3) "Bilqamis – Enkidü dostluq teli".....	141
4) "Bilqamis" dastanı və "əbədi həyat" problemi.....	150
5) "Bilqamis" və Azərbaycan qəhrəmanlıq ənənələri.....	160

6) Ata və ana surətləri.....	174
7) Ədəb-ərkan, əxlaq-etika məsələləri.....	179
a) <i>Enkidü -Şamxat teli</i>	181
b) <i>Bilqamus – məleykə İştir teli</i>	183
8) “Tanrılar aləmi” və tanrı surətləri.....	187
9) Adət-ənənələrimiz və onların mənşəyi: “Novruz” və “Qurban” bayramları.....	199

II. “AVESTA” – DİNİ, ELMİ-FƏLSƏFİ VƏ ƏDƏBİ-BƏDİİ KİTABLAR TOPLUSU

1. Bəzi ümumi qeydlər.....	209
2. “Avesta”nın ulu qaynaqları və dini-mifoloji kökləri.....	215
3. “Avesta”nın məkanı, dili, əlifbası və milli mənsubiyyəti..	220
4.“Avesta”nın yaradıcısı Zərdüşt Spitama və onun davamçıları.....	233
1) “Onun ecazkar doğuluşu”	233
2) “Zərdüşt uşaq çağlarında”	236
3) Zərdüştün “Ölməz Müqəddəslərlə” ilk görüşü.....	240
4) Zərdüştün davamçıları – maq//muğlar.....	246
5) Dünya elmi fikri “Avesta” və onun yaradıcısı Zərdüşt haqqında.....	251
5. “Avesta”nın inkişaf mərhələləri.....	253
1) M.ö. Midiya dövlətinin süqutuna qədərki dövr.....	254
2) Fars dövlətinin yarandığı vaxtdan sonrakı və ərəb işğalına qədərki dövr.....	261

3) Ərəb işgali və İslamin qələbəsindən sonrakı dövr.....	273
6. “Avesta”nın mənəvi dünyası.....	276
1) “Avesta”nın quruluşuna dair.....	276
2) Xeyirlə şərin mübarizəsi.....	277
3) “Avesta”da əmək eşqi və torpağa məhəbbət təlimi.....	287
4) Heyvandarlıq və mal-qaraya qulluq təlimi.....	295
5) Zərdüşt sözünün qüdrəti.....	300
6) İşıqla təmizlənmə.....	307
7. Zərdüştçülərin Haoma içkisi.....	314
8. Zərdüştün “Fövgəlinsan” konsepsiyası.....	320
1) Zərdüştün insanlığa xidmət istəyi.....	320
2) Zərdüştün ali hökmdar amalı.....	333
3) Zərdüştün ailə, məhəbbət fəlsəfi təlimi.....	343
9. Anahit Ardvisur “himn”ləri.....	350
1) Ümumi məsələlərlə bağlı “himn”lər.....	351
2) Qədim İran qəhrəmanlarını vəsf “himn”ləri.....	355
3) Qədim Turan qəhrəmanlarını vəsf “himn”ləri.....	359
10. “Avesta” tariximizin qaranlıq səhifələrini işıqlandırır..	366
1) Bakının tarixi - yaşı-2 700 il.....	366
2) Səmərqəndə səfərdən almanın təəssürat.....	375
11. Zərdüşt böyük Tanrıdan ölməzlik istəyir.....	379
12. “Hürmüz dalğası”.....	382

III. ALP ƏR TONQANIN ÖLÜMÜNƏ MATƏM NƏĞMƏLƏRİ – AĞILAR

1. Ulularımızın söz yadigarı – “Alp Ər Tonqa dastanı”.....	399
2. Turan imperiyası – yazılmamış tariximiz.....	401
3. Zaman və insan, zaman və tarixi şəxsiyyət problemi.....	407
1) Şeir-ağılarda zamanı ittiham.....	409
2) Şeir-ağılarda qəm-qüssə, kədər.....	414
3) Şeir-ağılarda nikbinliyə meyl, ümid işığı.....	416
4. “Naməlum qəhrəman”ın ölümünə matəm nəğmələri.....	421
5. Alp Ər Tonqanın övladları.....	427

IV. TARİXİN SİLİNNMƏZ İZLƏRİ

1. Şair-filosof Anarxarsis (Anakar).....	434
1) Həyat tərzi və taleyi.....	435
2) Ədəbi-elmi fəaliyyəti.....	437
3) Fəlsəfi görüşləri.....	441
2. Midiya dövləti və hökmdarları; Rəvayətlər.....	447
Midiya hökmdarı Astiakla bağlı rəvayət-hekayə.....	449
3. Massaget hökmdarlığı. Tomiris ananın məktubları.....	457
1) Herodotun – tarixin atasının dedikləri.....	457

2) Strabonun təsdiqi.....	461
4. “İssiq” mədəniyyəti.....	464
1) “Qızıl geyimli” hökmdar.....	464
2) Gümüş cam üzərində yazı.....	468
5. Atropat və Atropatena dövləti.....	471
6. Makedoniyalı İsgəndər haqqında rəvayətlər – hekayələr..	477
1) Mahmud Kaşgarının “Divan”ına düşən hekayələr.....	477
2) “Nizami əsərlərinin el variantları”na düşən hekayələr....	483

V. MİLADİ TARİXİN İMİNİLLİYİNDƏ ƏDƏBİYYAT

1. “Orxon”-“Yenisey” kitabələri.....	508
2. “Yenisey-Orxon” kitabələrinin mətnləri.....	514
1) “Yenisey” mətnləri – epitafiyalar.....	515
2) “Orxon” mətnləri – epitafiyalar.....	523
3) “Gültəkin” abidəsi və kitabələri.....	524
a) Gültəkinə qədərki ənənəvi davam edib gələn hökmiranlıq.	526
b) Əlli il Çin əsarətində, yaxud “Olum ya ölüm”.....	530
c) Gültəkinin döyüş məharəti və qələbələrinin təsviri.....	540
ç) Qəhrəmanın ölümü və dəfn mərasimi.....	546
3. Bars bəy Xaqan şəxsiyyəti.....	549
4. “Mogilyan xan”ın kitabəsi.....	554
5. “Tonyukuk”un kitabəsi.....	565

VI. ÜMUMFOLKLOR YARADICILIĞI

1. Döyüş şərqiləri.....	571
1) Yabakularla döyüşlərə həsr olunmuş şərqilər.....	571
2) Tanqutlarla döyüşlərə həsr olunmuş nəgmələr.....	585
a) <i>Qələba əzminin tərənnüümü.....</i>	586
b) <i>Şərqilərin bir-birinə bağlılığı və poetik quruluşu.....</i>	595
3) Uyğurlarla döyüşlərə həsr olunmuş nəgmələr.....	599
2. Sevgi-məhəbbət lirikası.....	603
3. Təbiəti poetik duyum nəgmələri.....	614
a) <i>Qış nəgmələri.....</i>	618
b) <i>Bahar nəgmələri.....</i>	623
4. Öyünd, nəsihət, qonaqpərvərlik və başqa motivlər.....	632

VII. KİTABI-DƏDƏ QORQUD DÜNYASI

1. Tarixi həqiqətləri bədii təsdiq kitabı.....	647
1) Dədə Qorqudun məkanı və zamanı.....	649
2) Dədə Qorqudun yaşı – 1500 il.....	655
3) Dünya elmmi fikri “Dədə Qorqud”un tarixi barədə....	659
4) “Dədə Qorqud kitabı”nın yazıya alınma tarixi.....	663
2. Oğuz elinin dövlət qurumu və başçıları.....	671
1) Dədə Qorqud şəxsiyyəti və surəti.....	678
2) Bayandır xan şəxsiyyəti və surəti.....	683

3) Qazan xan şəxsiyyəti və surəti.....	688
4) Bükdüz Əmən şəxsiyyəti və surəti.....	696
3. Oğuz elinin igidləri.....	699
1) Ulular, atalar, oğullar.....	699
2) Oğuzun “dəliləri”.....	711
3) Atdı, muraddı.....	717
4. Xeyir və şər qüvvələrin çarpışması.....	722
1) Oğuzun öz bədxahları.....	722
2) Oğuzlar və bədxah qonşuları.....	726
5. Oğuzlarda ailə-məhəbbət mənəvi aləmi.....	736
1) Nəsil, övlad həsrəti.....	736
2) Azad sevgi.....	740
3) Sınaq anlărı.....	746
6. Oğuz elinin qadınları.....	754
1) Qadın ana, Ana Vətən sevgisi.....	754
2) Qadın ləyaqəti, qadın vüqarı.....	759
3) Qadın ağılı, ər arxası.....	761
7. Oğuzlarda adət-ənənə, ədəb-ərkan.....	766
1) Advermə mərasimləri.....	767
2) Qız seçmə-bəyənmə, adaxlanması.....	777
3) Toy-düyün və başqa mənəvi dəyərlər.....	781
4) Nəsillərə öyünd-nəsihət, mənəvi töhfə.....	790

8. “Dədə Qorqud kitabı”na artırmalar və ya “yad qatlar”....	795
1) Şəxs adları.....	795
2) Dini söz və istilahlar.....	795
3) İslam dini təsəvvürləri.....	797
9. “Dədə Qorqud dastanları”nın sonluqları, yaxud Dədə Qorqud kədəri.....	804
İSTİFADƏ EDİLMİŞ ƏDƏBİYYAT	809
Kitabda gedən qədim yazı nümunələri, foto-şəkillər və xəritələr.....	820